

«I'M SIMPLY SAYING» DE DEENA LARSEN.
A LA RECERCA D'UNA TRADUCCIÓ DE POESIA DIGITAL

Oreto DOMÉNECH MASIÀ
I.E.S. Paco Mollà de Petrer / HERMENEIA / Universitat de Barcelona
oretodomenech@gmail.com

Sandra HURTADO ESCOBAR
Universitat de Barcelona / HERMENEIA
hurtadoescobar@gmail.com

Berta RUBIO FAUS
Universitat de Barcelona / HERMENEIA
bertarubiofaus@gmail.com

RESUMEN: En el presente trabajo describimos el ejercicio de traducción al catalán del poema «I'm Simply Saying» de la autora Deena Larsen. Como lectoras hemos profundizado en el significado de la obra, nos hemos cuestionado sobre las connotaciones del idioma de partida y de llegada y sobre qué referentes de una y otra cultura deben apreciarse en el resultado final de la traducción. El proceso de traducción de esta obra digital nos ha llevado a comprobar la gran permeabilidad de los textos literarios, por lo que hemos llegado a cuestionarnos sobre el hecho mismo del acto de lectura como relectura y sobre la traducción como recreación de una obra. Pero además, las características intrínsecas de la literatura electrónica nos han obligado a buscar estrategias y soluciones radicalmente nuevas, también en la traducción.

Palabras clave: traducción, acto de lectura, multiplicidad de significados, poesía digital.

ABSTRACT: This essay describes the exercise of translation of Deena Larsen's poem «I'm Simply Saying» into Catalan. As readers we have looked for the meaning of the poem, but have taken into account the digital nature of the text itself. Thus, we have been exploring the semantical connotations that change from one language to another and we have also put the stress on what cultural referents of both languages must be assessed the final result of the translation. The translation process of the digital poem has led us to check the high permeability of the literary texts. We came to question the act of reading as a rereading and the translation as a recreation of a specific work. In addition, the intrinsic characteristics of electronic literature have forced us to search for radically new strategies and solutions in the translation.

Key words: translation, act of reading, digital poetry, multiple meanings.

1. UN EXERCICI DE CURS

Aquesta comunicació es basa en l'experiència didàctica dels estudiants del Màster en Literatura en l'Era Digital¹ que dirigeix la Doctora Laura Borràs i Castanyer a la Universitat de Barcelona. Alguns estudiants que cursàvem en aquell moment, a primeries de maig del 2008, el curs d'especialització dedicat a les Textualitats Electròniques (Cristina Casals i Miret, Luis Rodrigo Castañeda i Aguilera, Oretó Doménech i Masià, Assumpta Grabolosa i Sellabona, Sandra Hurtado i Escobar, Jaume Ribera i Roca, Berta Rubio i Faus, Josep Turon i Triola, Lluís Vila i Soriano i Carla Vilardebó i Calaf) vam participar en un exercici col·lectiu de traducció al català i al castellà d'un poema digital, concretament «I'm Simply Saying»² de la poetessa estatounidenca Deena Larsen. Val a dir que aquests estudis es cursen completament en línia usant com a plataforma de trobada una aula virtual que possibilita la docència en el mateix curs amb alumnes procedents de països diversos.

Aquest exercici lingüístic i literari ens va fer protagonistes d'una intensíssima i molt valuosa reflexió acadèmica feta en grup: una autèntica dissecció de pràcticament tots els significats del poema que es desenvolupava a la pantalla de l'ordinador. Significats que, després, fixaríem en paper i que van haver de ser interpretats, discutits i consensuats per poder ser traduïts, i encara, finalment adaptats per poder ser muntats en el suport digital que els pertocava.

Els més de cent missatges que es van generar al fòrum en les tres setmanes de reflexió al voltant de la poesia digital més, a banda, els cent cinquanta missatges escrits pels alumnes al llarg de les tres setmanes posteriors en les quals ens vam dedicar a l'anàlisi i la traducció d'aquest poema concret demostra que l'acostament al fet literari de manera cooperativa pot significar molt més que un simple exercici de curs. Presentem, doncs, un exemple ben aprofitable de construcció col·lectiva del coneixement i, possiblement, un miratge del que pot ser i hauria de ser l'educació del futur:

The screenshot shows a forum interface for a course titled 'Poesia digital > Simply_7'. On the left, there is a sidebar with folders: 'Recibidos' (0/1), 'Escritura col·lectiva' (0/59), 'Literatura adaptativa' (0/116), 'Narrativa hipertextual' (0/67), 'Net.art' (0/68), 'Poesia digital' (0/117), 'Simply_7' (0/108), 'Simply7_cast' (0/42), and 'Textualitats electròniques' (0/113). The main area shows a thread of messages:

Icon	From	Subject	Date
U P	De: Laura Borràs Castanyer	Flash-Deena!	02/06/08 00:22
E	De: Josep Turon i Triola	RE: Flash-Deena!	03/06/08 13:15
P	De: Laura Borràs Castanyer	RE: Flash-Deena!	05/06/08 01:47
E	De: Josep Turon i Triola	El perquè de Simply 7	05/06/08 20:42
E	De: Assumpta Grabolosa Calahorra	RE: El perquè de Simply 7	07/06/08 19:28
E	De: Berta Rubio Faus	RE: El perquè de Simply 7	06/06/08 22:06
E	De: Berta Rubio Faus	RE: Flash-Deena!	02/06/08 11:46
E	De: Maria Oretó Doménech Masià	RE: Flash-Deena!	02/06/08 16:43

1. <<http://www.il3.ub.edu/es/master/master-literatura-era-digital.html>>.

2. <<http://www.canberra.edu.au/centres/inflect/02/larsen/simply7.html>>.

2. PRIMER ACOSTAMENT

Vam entrar al món de la poesia digital de la mà de les avantguardes. En un exercici molt amable de pedagogia de la literatura vam ser conduïts pels nostres professors, Laura Borràs³ i Joan Elies Adell,⁴ pels poemes visuals animats, «Anipoemas», d'Ana María Uribe. Els lligams amb el fenomen de trencament del discurs poètic que van proposar les avantguardes eren tan evidents que més que sentir-nos perduts o qüestionats va ser com un capbussament dins la tradició més clàssica. Tanmateix, gradualment, vam anar descobrint com la denominada e-poesia es desplega en un ventall tan variat i divers com el de qualsevol altre gènere poètic. Des dels gargots infantils reblerts de connotacions simbòliques sobre la lectura de «10 poemes en 4 dimensions»⁵ de Xavier Malbreil fins al vertiginós joc literari de Jason Nelson a «Game, Game, Game And Again Game»,⁶ una metàfora del fluid intern que és la consciència, vam anar navegant, amb un cert rumb pel fet literari digital. Malgrat que aquelles obres que estàvem llegint ja no responien a la definició exacta de poesia dins dels nostres esquemes acadèmics intentàvem lligar-les amb allò conegut.

A les obres de Deena Larsen no és difícil trobar aquesta connexió amb allò conegut de què parlàvem adés. A «I'm Simply Saying» la materialitat del poema, la disposició espacial de les paraules a la pàgina en blanc i els jocs amb la descomposició dels versos en paraules, prefixos i lletres, emfasitzant-ne el significat o atorgant-los-en de nous ens remetia a la literatura en el sentit més literal (o tradicional) del terme. I els moviments del poema, les lletres que esdevenen ocells i volen lliures eren una clara referència a la poesia concreta i la poesia visual. Sempre, però, en un entorn digital que explota la capacitat d'evocació, de connexió de significats transmesos a través de mitjans diferents: paraula, imatge, so i moviment.

Aquest poema de Deena Larsen, definitivament, ens va captivar. Una obra aparentment més tranquil·la i pausada que altres se'ns mostrava complexa en la lectura, per tots els misteris i significats profunds, transcendents, que amagava. I és que «I'm Simply Saying» fa de la lectura una experiència d'autèntica immersió, al peu de la lletra.

3. PRÀCTICA... I TEORIA DE LA TRADUCCIÓ

3.1. "Dins d'un mot, quanta gent que hi viu!"⁷

Traduir és un repte apassionant i és innegable que el repte esdevé més gran i complicat si ens acarem amb el gènere de la poesia; transportar les figures retòriques

3. <http://www.hermeneia.net/CV/lborras_cv/laura_cv_archivos/cv_curt_2010/CV_cat_curt_2010.pdf>; <http://www.hermeneia.net/CV/lborras_cv/lborras_cv.htm>.

4. <http://www.hermeneia.net/CV/jadellp_cv/jadellp_cv.htm>.

5. <http://www.0m1.com/10_poemes_en_4_dimensions/index.htm>.

6. <<http://www.secrettechnology.com/gamegame/gamegame.html>>.

7. Vicent Andrés Estellés, 1972 (dins *Primer llibre de les odes*).

d'una llengua a una altra⁸ se'ns representa com una mudança de delicades peces de vidre que poden arribar al seu destí en tota la seua esplendor... o fetes bocins. A la poesia digital s'hi suma, encara, que les figures retòriques estan vives: el clímax del poema pot, per exemple, submergir-nos visualment en un altre lloc de la pantalla; una referència a la natura ben bé pot estar representada per dues lletres que volen com ocells i naden com peixos...

Així doncs, vam haver de bastir de cap i de nou estratègies d'acostament a l'obra, conseqüència de la seua naturalesa digital. Tanmateix, sens dubte, aquest esforç extra sobre l'obra concreta ens va proporcionar valuosos aprenentatges no només sobre l'exercici específic de lectura i traducció sinó també sobre el fet global de traduir:

Exacte, és com entrar dins les entràmenes de l'obra i veure'n les juntures. Una mica com si fóssim cirurgians i n'anéssim fent la dissecció, que de fet és el que caldrà que fem per entrar-hi. La traducció —com deia la Berta al missatge que ha penjat a l'anterior carpeta poètica— serà complexa precisament per la seva «mutabilitat» i «subtilitat» però per això estem tots junts, no?⁹ Laura Borràs.

Nosaltres, prèviament, ja havíem treballat l'obra, l'havíem analitzada des d'una perspectiva nova de lectors, la coneixíem molt bé i ens havia agradat molt. Però la nostra motivació es va convertir en entusiasme quan vam saber que era una proposta de la mateixa autora:

Sobre la Deena, he de dir-vos que l'any passat a Maryland em va demanar si el volia traduir al català i al castellà per a que el «Simply 7» també estigués en aquestes llengües. Jo he anat molt atabalada, per variar, però si us animeu i voleu que ens hi posem tots plegats, no estaria gens malament com a aportació del curs a la poesia digital, oi? Laura Borràs.

L'entorn digital contribueix a la difusió de la literatura acostant els lectors als autors, desmitificant-la, mostrant-la com una experiència vital, en definitiva, fent-la més valuosa i la lectura del poema com a acte individual també esdevé una construcció creativa que creix infinitament millor quan es desenvolupa en la xarxa. El treball de traducció i interpretació en equip es va fer en un fòrum obert als alumnes del curs, seguint un model d'ensenyament dialògic, fent autèntic treball cooperatiu. La construcció col·lectiva del coneixement passa per tornar al diàleg pensat, mesurat, reflexionat; per incitar a la discussió intel·lectual sana, generosa; per traure l'estudi de les lletres de l'individualisme i l'antigor. Nosaltres vam formar part d'un grup d'estudiants que es van deixar anar amb emoció i passió al llarg de tot el procés de traducció del

8. En la present reflexió ens centrarem en l'exercici concret de traducció al català, per bé que també vam fer una traducció al castellà del mateix poema.

9. Missatge del dia 15-05-08 al fòrum. Des d'ara, totes les cites dels estudiants o dels professors remetent al fòrum.

poema, en una constant descoberta i aprofundiment en els significats de l'obra, en la construcció d'una "obra" junts:

Tot aquest procés que estem duent a terme, totes aquestes reflexions lèxiques i semàntiques només fan que reflectir i explicar amb claredat el seu poema: cada paraula amb la qual ens enfrontem ens evoca, ens parla, ens fa relacionar (a cada un de nosaltres) diferents significats... i és aquí on els nostres pensaments s'allunyen dels versos/línies, doncs, suposo que us passa com a mi, s'hi poden veure tantes possibilitats! i a vegades, cap em sembla que li acabi de fer prou justícia! Cristina Casals.

Una literatura radicalment nova i una manera de treballar-la als antípodes de la lliçó tradicional. O, més aviat, una manera de fer que recupera allò essencial de la pedagogia més clàssica? Els deixebles avancen a força d'un qüestionament constant sempre guiats pels mestres... O, fins i tot, un *revival* de les pedagogies més renovadores... del segle passat? Célestin Freinet ja parlava del tempteig experimental i de l'ambient cooperatiu. Tot de reflexions sobre el fet d'ensenyar i aprendre que se'ns obrin en forma de nous horitzons. Això sí: tothora ens sabíem al centre de l'aprenentatge; ens esforçàvem perquè érem conscients, en tot moment, de la complexitat de l'exercici, per les característiques, com hem dit abans, d'aquesta mena de literatura i, sobretot, érem conscients que allò que teníem davant era un poema que, com sempre, llegíem des de la nostra tradició:

En segon lloc, el fet que faci servir la font "Comic sans", me l'ha fet veure amb un toc de comicitat que, pel tema de fons de «Simply7» ha esdevingut, al final, ironia. Aquesta opció afegida a l'elegància, m'ha ressonat a la poesia noucentista de Carner, no gens avantguardista, per altra banda. Jaume Ribera.

Per què no mirem de fer aquests dos versos a la manera de Joan Salvat-Papasseit, la traducció catalana, dic? Podem posar 'LA SANG ENCESA DE LA ROSA'. Què us sembla? Jaume Ribera.

3.2. Primer recompte dels versos

Potser influenciats per la nostra tradició lectora ens vam aturar, en primer lloc, en el títol, però una triple versió d'aquest ens va sorprendre. En primer lloc, el teníem a la portada del poema, que és la pàgina prèvia a l'obra. Aquesta pàgina sol aparèixer a moltes obres literàries digitals i n'és una conseqüència directa de l'entorn on es desenvolupa l'obra: la del poema que ens ocupa dóna compte de l'autoria compartida (text, disseny i música, en aquest cas) i ens proporciona unes pautes de lectura sota l'epígraf *Instructions*. En segon lloc, a l'adreça web on s'allotja l'obra trobem que el títol està abreujat d'una manera especial: «Simply7». En accedir al poema, de nou el mateix títol que apareix a la portada: «I'm Simply Saying».

Instructions

I'm simply saying

Sounds by
Matt Hansen

Text and design by
Deena Larsen

I'm simply saying

Words change meaning
develop out of tongues
We can't find connections
We don't understand the story
It would be much simpler if your
thoughts would just stay in the lines!
Why does everything you know
end
in stitches ?

Google

I'm Simply Saying

Aproximadament 5.580.000 resultats (0,25 segons)

Tot
Videos
Més

simply7: Deena Larsen ☆ - 6 visites - 12:03 - [Tradueix aquesta pàgina]
I'm thinking. Instructions. blink. lo. wa. I'm thinking. Instructions. quick. load. wait. I'm
thinking. Instructions. quick. lo. wa. I'm thinking.
www.canberra.edu.au/centres/.../simply7.html - Còpia en memòria

Vam començar a reflexionar sobre el perquè d'aquesta versió abreujada del títol que apareixia a l'URL tot buscant la presència del número set a l'obra: potser un encavalcament dels dos últims versos feia que el poema en tingués set en lloc dels nou que podíem veure o, tal vegada, el nombre es referia a la quantitat de moviments del poema... I si la música hi tenia alguna cosa a veure? Els diferents estils musicals ben bé podien relacionar-se amb els moviments de les paraules com si d'una dansa es tractàs. Sense oblidar la importància del número set a la història de la humanitat, és clar:

Això del 7. El 7 és present en la nostra cultura i en d'altres: les 7 meravelles del món, els 7 pecats capitals, el 7è cel dels musulmans, els 7 turons entre els quals es va formar Roma (bressol de la cultura occidental i font de l'alfabet llatí, el que utilitzem nosaltres) Només són unes idees. Carla Vilardebó.

Temps després se li va preguntar a l'autora sobre la simbologia o significat del set: el número set només apareixia a l'URL perquè era la darrera versió treballada del poema:

El Simply7. Realment és curiós com són les coses. Resulta que diu que és totalment casualitat que el poema aparegués amb aquest títol: «Simply7» perquè el 7 només era la darrera versió treballada mentre guardava el document. El que passa és que per error no va treure el número i allà va quedar en una de les versions més difoses. De tota manera, en saber que en català, «Simply7» sonava —feu-vos al cas que és una transcripció fonètica: “simpli set”—, com *said* en anglès, es va quedar meravellada!

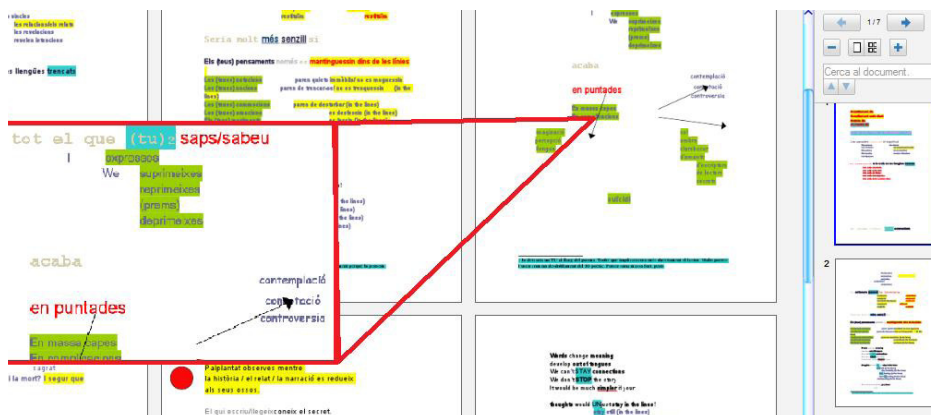
Així que, ja ho veieu, com hi ha atzars que acaben tenint sentit, un dia o altre. Poc que s'ho podia pas imaginar, ella, que el seu poema acabaria essent traduït al català per uns intrèpids estudiants com vosaltres! Laura Borràs.

Com és que vam estirar tant del fil del títol del poema? L'anècdota il·lustra molt bé com la nova manera de llegir aquesta literatura ens obligava a buscar significats ocults i a observar acuradament tot el text perquè no se'ns en perdés res. Els misteris que amaga la poesia digital ens obliguen amb més força a la relectura i ens comprometen

com a lectores en un pacte en el qual la part lúdica s'emfasitza perquè és essencial en la literatura digital: la lectura com a descoberta. Per tant, formava part del nostre compromís com a lectores buscar, investigar i arribar a les profunditats de totes les paraules. I el títol és el primer element on tradicionalment busquem referències, pistes. Segons Baudelaire un poeta no és sinó un traductor, un desxifrador.¹⁰ I a nosaltres ens tocava ser-ho, també, si volíem que els lectors d'«I'm Simply Saying» gaudiren tant com nosaltres ho havíem fet.

3.3. En puntades: els entrebancs del procés

A partir de l'anàlisi del títol del poema, el fòrum de la nostra aula virtual va entrar en ebullició en només unes hores. Vam començar per desplegar el poema sobre el paper, és a dir, vam començar a desplegar el poemari virtual sobre un document de text. Vam voler ser fidels fins i tot a l'aspecte perquè tot en el poema ens parlava. I amb la reflexió lingüística van anar sorgint temes metalingüístics, com ara la perspectiva de gènere, la dialectal, la de la pragmàtica del discurs, la traïció interpretativa, la intertextualitat, les figures retòriques...

Els punts més complicats de la traducció estan relacionats amb tres aspectes del text poètic: el significat de les paraules, la morfologia i l'estructura oracional i els jocs fonètics del poema.

Des del punt de vista semàntic, hi ha una ambivalència volguda d'alguns significats. Sovint l'autora tria paraules acostades a la col·loquialitat amb frases fetes i expressions que remeten a aspectes quotidians de la vida. Un exemple d'això el vam trobar a l'expressió *in stitches*, relacionada amb el fet de cosir (significa 'embastat') i

10. "Or qu'est ce qu'un poète [...] si ce n'est un traducteur, un déchiffreur?" (Ch. Baudelaire, *Œuvres Complètes*. Paris: Gallimard 1961 («Bibliothèque de la Pléiade», 705).

també amb el dolor ('fibrades', 'punxades'). Ens vam decidir per 'en puntades' perquè recollia el doble significat que intuïem que pretenia transmetre l'autora, deduït pel significat global de l'obra:

Si *stitches* també té la idea de dolor, per què no conservar 'puntades' (de fil i de peu)? No creieu que, si bé d'una altra manera, agafa una mica el doble sentit? Berta Rubio.

Anem-hi amb 'puntades'. Ha estat bo que haguem fet aquesta reflexió al voltant del terme. Torno amb el cosir. No sé si ho heu dit, però el teixir, també el podem relacionar amb Penèlope i el seu fer i desfer, també ple de dolor. Jaume Ribera.

Amb *relationships* també vam tindre alguna dificultat similar. Aquesta paraula ens va costar de traduir sobretot pel fet de trobar-ne una que no només tingués un significat equivalent sinó que també respectàs el moviment del poema: la segmentació de la paraula donava pas a d'altres de semblants (*relationships, relations, revelations, reveal intentions*) amb què jugava l'autora. Vam optar per traduir les dues primeres com 'vincles' i 'relacions', per mantindre el matís de la diferència de significat.

Les locucions i frases fetes sempre són complicades de traduir en qualsevol llengua i hom diu que allò ideal és trobar-ne una d'equivalent en la llengua d'arribada. Nosaltres vam haver de buscar una equivalència de significat, però, que fos pràctica per poder mantindre el joc de moviments, per la qual cosa no vam poder usar cap expressió equivalent en català. Per exemple, *out of range* significaria literalment 'fora de rang' i un equivalent com a frase feta podria ser 'fora de lloc'. En canvi, el moviment del poema ens va obligar a buscar una altra solució.

Amb el *writer* i el *reader*, actors fonamentals del fet literari, també vam patir algun entrebanc. Primer vam debatre sobre el significat original d'aquestes dues paraules en anglès per tal de trobar la més encertada en la versió en català. Vam trobar una solució que semblava, de bestreta, adequada i que ens va fer pensar en la perspectiva del gènere... i en algunes coses més:

Em trobo que parlar en català d'escriptor (per *writer*) i de lector (per *reader*), dóna un to poc obert a la flexibilitat d'interpretació, massa explícit, que facilita massa la interpretació de *writer* com a (home) escriptor. Crec, (Carla, és així?) que el que denota el *writer* i el *reader* anglès va més enllà: "*Writer* pot ser l'home, la dona, el nen, la nena; engloba els subjectes d'ambdós gèneres. Igualment passa amb *reader*. Per això, jo em trobo pensant amb el 'qui llegeix', 'qui escriu', pel binomi (*writer-reader*). Per una banda creem dues oracions amb idèntic subjecte (qui) que posa tots (actor) en un mateix nivell de protagonisme, i també tenim dues oracions-conceptes que ens resolen el tema de gènere (masculí-femení) i a més, permeten incorporar varietat de nombre implícits, en el sentit que aquestes oracions poden englobar el sentit individual (escriptor, lector) i el col·lectiu (escriptura col·lectiva, wikis..., i lectura-traducció col·lectiva, com fem nosaltres). I tot això obligant el lector a esbrinar qui és aquest qui llegeix, qui escriu. Jaume Ribera.

De vegades, però, el terme traduït afegia matisos nous al text, expandint-ne el significat. El cas de *tongue* va ser una troballa que ens va emocionar, ja que la traducció ‘llengua’ li afegia tot de connotacions que, sens dubte, i encara més en català per la situació minoritzada de la llengua, reforçava el missatge de l’autora sobre la vàlua de la literatura per si mateixa.

Walter Benjamin,¹¹ sobre la traducció, puntualitza que: “Mai no es revela fructuós per al coneixement d’una obra d’art o d’una forma artística prendre en consideració els receptors”. I la veritat és que davant del poema de Deena Larsen érem, per damunt de tot, lectors. Però el debat col·lectiu ens va ajudar a canviar la perspectiva i vam passar del “Què entenc jo?” al “Què diu el poema?”. Un exemple que il·lustra aquest canvi d’enfocament és la solució triada per a *lines* que pel context podia ser ‘línies’ o ‘versos’. Vam triar ‘línies’; de nou es va preferir la paraula que menys tancava el significat, que menys condicionava la ment de qui llegeix.

Pel que fa a la morfosintaxi, hi ha aspectes propis de la llengua anglesa que són difícilment traslladables amb exactitud al català. En primer lloc, la pròpia estructura gramatical de l’anglès sembla que propicia un estil menys cohesionat que en català¹² (i encara menys que en castellà) i això ho vam notar tot i que es tractava d’un poema, un text segmentat *per se*. A més, cal sumar-hi la presència del subjecte explícit en totes les oracions, la minsa variació verbal i l’escàs ús dels articles, així com la puntuació oberta, reduïda a la mínima expressió, en aquest cas, inexistent.

Sovint, al poema apareixen substantius sense cap article davant. La proposta, *a priori*, era introduir els articles d’acord amb la naturalesa de la llengua d’arribada. El poema evoca l’oralitat, com si ens explicàs un relat i havíem de buscar l’equivalent a aquesta naturalitat en català:

En primer lloc respecte al que tu proposes [referit a Josep Turon], bàsicament només em cal dir que he afegit l’article davant dels substantius *escriptor*, *lector* i *secret*. L’ús de l’article en català i en anglès és diferent, mentre que en anglès no és sempre necessari i s’omet quan fan referència a noms en general com és aquest cas, en català no. La traducció no em sona bé, i la falta de l’article sembla que tingui un to de telegrama. Carla Vilardebó.

Els pronoms personals que en anglès són obligatoris no calen en català. Però hi ha diversos moviments al poema associats al canvi de pronom; l’autora apel·la al lector i acaba per incloure’l al seu discurs. És com si visualitzàrem el procés del *nosaltres* inclusiu: un moviment, per tant, carregat de significat, ja que l’obra estava dissenyada perquè el verb es mantingués i el pronom anàs canviant. D’altra banda nosaltres ens véiem obligats a canviar el temps verbal i, per tant, a afegir nous moviments. Finalment,

11. W. Benjamin / Jiménez, M. (trad.), «La tasca del traductor», *Revista Literatures 4*, Segona època (2006), 129-143.

12. Cuenca, M. J., «Estudi estilístic i contrastiu de l’arquitectura de l’oració. Estil segmentat vs. estil cohesionat», *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación 7* (2001). [Disponible a: <<http://www.ucm.es/info/circulo/no7/cuenca.htm>>, data de consulta: juny de 2008.]

vam decidir deixar el pronom de la segona persona del singular i ho vam justificar com a recurs poètic:

D'una banda aquest «tu» no faria cap falta, perquè canviant el temps verbal canviariem la persona i quedaria més natural.

Però la complicació estaria en les paraules que en el poema original estarien davall de *know*. Vull dir, dos efectes en la mateixa paraula, no podria ser... (?)

I em sembla que renunciar a aquest efecte que tenim darrere de *you* no m'agradaria perquè, encara que és un efecte xicotet crec que és molt significatiu, perquè el *we* final inclou el lector/a i amb aquesta idea es juga al llarg de tot el poema...

Així, he pensat... Afegir el 'tu' sona més fort, potser més artificial però s'acosta més al lector/a (és com assenyalar-lo directament per després baixar l'èmfasi amb el 'jo sé' es relaxa la tensió i després amb un 'nosaltres sabem' inclusiu s'equilibra una mica més aquest 'tu' inicial tan acusador). Ara bé, les persones verbals de *know* també haurien de canviar alhora i això no sé si la cosa informàtica ho permetria...

Jo deixaria un TU al llarg del poema. Trobe que implica/acusa més directament el lector. Molts poetes l'usen com un desdoblament del JO poètic. Oretó Doménech.

Pel que fa a l'aspecte purament morfològic de la llengua, com ara els prefixos, sufixos i lexemes, vam tindre moltes dificultats. En primer lloc, de comprensió perquè les possibilitats que es despleguen a «I'm Simply Saying» a partir d'aquests elements són moltes. I, de més a més, a l'hora de traduir el problema no es tractava de trobar combinacions equivalents sinó de fer que aquestes combinacions funcionassen en el text. I és que al llarg de tot el poema els sintagmes es fragmenten en unitats de significat mínimes (paraules, prefixos, sufixos i lexemes) que volen lliures per tal de situar-se en altres llocs de l'obra i atorgar-li nous significats. Aquest fenomen, de fet, és un comportament que actua a mode de fil argumental del que se'ns diu, com una figura retòrica global; una metàfora de la fragmentació de significats en la xarxa reordenats en altres significats nous, una imatge de la lectura fragmentada reordenada en altres lectures globals. S'havien de buscar equivalències capaces de conservar el sentit de l'original:

Words change meaning
in the lines
develop out of tongues breaking
We can't stay connections
We don't stop the story
in the lines
It would be much simpler if your
thoughts would **un**just **stay in the lines!** (es desplega en)
stay still
stop breaking
stop faking
start unpacking
start packing
Why does everything you know
still end
faking in stitches?

Una coseta sobre els protons. M'he fixat en la seqüència que acaba el protons i veig que de *projections* es desplaça la partícula *ions* per afegir-se a *pro* que vola una mica més amunt i al mateix temps la *t* voladora va cap allà. Sembla que no acaba mai de llegir-se perfectament *proions* perquè la *t* voladora ho corregeix a *protons* (a més, és una *t* com escrita a mà, com una correcció que fos manual). Si teníem *pro* i *con*, passem a *ions* i *protons*. Com ho veieu? :-] Josep Turon.

I encara, pel que fa a l'aspecte fonètic del poema, hi havia algun joc mig amagat d'homofonia que es perdia, inevitablement, en la traducció:

En el poema apareix *surpress* en comptes de *suppress*. Al meu entendre l'autora juga a formar paraules a partir d'un lexema (*press*) i 4 prefixes (*ex, de, sur, re*). Fins aquí tot sembla normal, fins que topem amb *surpress* i és quan la fonètica entra en joc. Per explicar-ho en trets generals, en anglès les *r* no es pronuncien quan segueixen una vocal. La qual cosa vol dir que fonèticament *surpress* i *suppres* sonen igual:

su'pres surprise

su'pres suppress

(Disculpeu que no pugui mostrar-ho amb l'alfabet de l'AFI. La U hauria de ser una neutra (penseu en la fonètica catalana) però espero que entengueu el que vull dir)

En català proposo:

'expresses'

'suprimeixes'

'reprimeixes'

'prems'

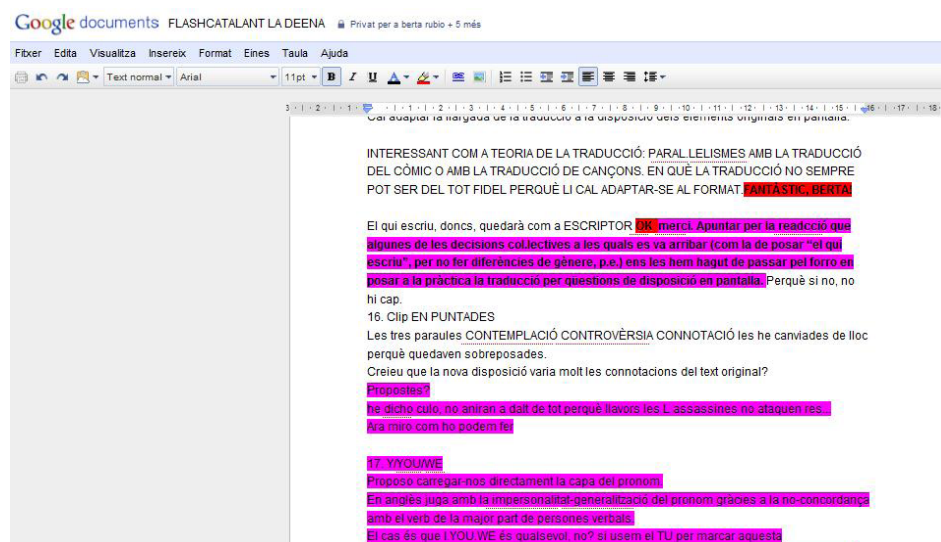
'deprimeixes', 'abateixes' (em sona fatal). Carla Vilardebó.

Aquest exercici de traducció d'un poema es va revelar com una pràctica completíssima que abastava pràcticament tots els elements que participen en la comunicació literària. La reflexió col·lectiva va tocar aspectes tan diversos com la perspectiva de gènere o l'ús dels prefixos en anglès i en català. Aquesta reflexió literària i lingüística encara es va haver d'adaptar a la naturalesa del format digital, en aquest poema fonamentada en el moviment i en el joc espacial.

4. REPTES DIGITALS

Per això, partint de la primera temptativa de traducció, un grup reduït vam decidir passar a la traducció efectiva de l'obra. A través d'un document de text col·laboratiu i a partir de la proposta que ja teníem hem hagut de prendre una sèrie de decisions que de vegades contradiuen, altres, en canvi, milloren o, senzillament, varien les que ja havíem pres ara fa un any i mig. Isaías Herrero, professor del darrer curs del Màster

que cursem i autor reconegut internacionalment de literatura digital¹³ i Berta Rubio s'han encarregat d'implementar el poema en el programa *Flash* de *Macromedia*:

Sens dubte, el programari ha condicionat en última instància la traducció, de manera que ha limitat les opcions possibles, al mateix temps que ha obligat en algun cas a canviar totalment les propostes que s'havien fet sobre el paper. Així, per exemple, ha estat necessari fer algunes variacions quant a la mida de les lletres per tal que el text cabés en l'escenari. L'adaptació de la tipografia ha estat fonamental a l'hora de solucionar els entrebancs gairebé insuperables que ha presentat el muntatge de la traducció. El primer propòsit era ser fidels a l'arxiu original però atès que es tracta d'un poema relativament complex, el sistema *Morphing Animation*¹⁴ ha estat una llicència necessària que, d'altra banda, ha enriquit el resultat final. L'eina tecnològica es posa, ara, al servei de la literatura.

Per altra banda, ha estat difícil conservar els dobles significats; però en tot cas, s'ha intentat trobar una solució que afectàs el mínim possible tot aquest joc de paraules tan important en la versió original. És el cas, per exemple, dels pronoms personals (*I, you, we*) amb els quals l'autora juga en un sentit inclusiu i que hem hagut d'eliminar ja que, si no, havíem d'afegir moviments als verbs que, d'entrada, no tenien. La decisió final ha estat la tria del pronom *tu* que apel·la al lector amb força, tot incloent-lo en allò que es diu i, alhora, pot funcionar com un desdoblament del jo poètic.

13. <http://www.elevenkosmos.net/j_001/>.

14. És una tècnica mitjançant la qual un objecte es transforma en un altre en moviment. En aquest cas concret s'ha usat per adaptar la tipografia a l'escenari.

Altres solucions triades anteriorment s'han hagut de descartar per una qüestió d'espai cosa que dóna compte de com és de fonamental l'escenari on es desenvolupa el poema digital. És el cas de la proposta sobre *writer* i *reader* que va generar una profunda reflexió sobre les connotacions culturals d'ambdues paraules i el llenguatge genèricament marcat. Finalment, hem hagut de renunciar a la tria més neutra ('qui escriu', 'qui llegeix') perquè aquest fragment s'ajustàs a la pantalla. Això, tanmateix, no és nou en el camp de la traducció ja que, per exemple, en el cas dels còmics o de les cançons, sovint la tria ve determinada pel format a què s'han d'adaptar.

Cal però tindre present que la proposta que presentem és tan sols una de les implemenciacions possibles, la que hem cregut més adient i respectuosa sobretot perquè es regeix per la voluntat de ser fidel al text original, buscant sempre solucions que no comportassen grans canvis.

5. CONCLUSIONS

La construcció col·lectiva del coneixement no és una utopia o un substantiu buit de contingut que es cita per semblar a l'última moda intel·lectual. És quelcom possible i, efectivament, ara més que mai gràcies a les tecnologies relacionades amb la *World Wide Web*. Us n'hem volgut mostrar un exemple fefaent amb la descripció de l'exercici de traducció del poema «I'm Simply Saying» de Deena Larsen; un exercici cooperatiu, summament enriquidor, a través del qual hem tractat a fons molts aspectes del fet literari:

Us heu fixat com heu reflexionat sobre la textualitat, les paraules, el seu joc en l'espai, en conjunció amb el moviment, com heu indagat en el significat, en la connotació, en l'ambigüitat semàntica o la plurisemanticitat? Heu despullat el poema, l'heu disseccionat, però alhora l'heu acaronat: heu entrat dins seu. Heu jugat amb consideracions lingüístiques, retòriques, semàntiques, sintàctiques, hi heu afegit la perspectiva de gènere, la dimensió cultural, la dialectal... tot un luxe. Laura Borràs.

La literatura pot canviar de format, però no canvia quant a la seua profunditat, quant a la seua qualitat, perquè tal i com hem comprovat i demostrat amb aquest exercici, darrere de cada paraula hi ha una gran potencialitat expressiva, cada mot amaga un munt de matisos que se'ns revelen no només mitjançant el/s significat/s, sinó també a través del moviment, de la tipografia, de la música, de l'organització en l'espai... I precisament això és un valor afegit a la literatura, a la poesia:

Continue pensant en allò que hi ha darrere de les primeres paraules, de la primera capa del poema. I lligant-ho tot, aquesta darrera frase amb el verb cosir/fibrades/puntades/dolor, em parla de la consciència de la provisionalitat o feblesa de les idees que hom té sobre poesia/literatura, pels canvis, provocades pels canvis dels temps, pel món virtual... Potser m'equivoque molt però l'autora, pel que em sembla, és una poetessa que s'hi dedica amb cor i ànima perquè tot això de la literatura digital

es conega: “Hi, I am Deena. I'm a hypertext / electronic literature / new media / electronic expression addict”. Perquè creu que té una gran potencialitat expressiva i vol investigar-la i compartir-la (l'exercici que ha redactat a *Connections* es nota pensat perquè els altres el puguen treballar). Oreto Doménech.

M'agrada com es produeix aquest canvi sense ensurts visuals, però sí conceptuals i de contingut. I és cert que en un primer moment es parla de coses simples, la qual cosa no significa que no tinguin importància. Però crec que la simplicitat no està en el que l'autora transmet, sinó en la manera que té de fer-ho. Sandra Hurtado.

No es tracta només d'una mena de joc visual aparent; la digitalitat del poema no consisteix en un simple canvi de suport sinó que altera, transforma, afecta i somou tota una sèrie de conceptes i pràctiques relacionades amb el fet literari. Atenció perquè potser la poesia estiga tornant als orígens: l'espectacle, l'oralitat, el joc, el relat, la intriga, l'acostament al lector. Imprevisiblement, la modernitat té un efecte vivificant en les sovint ignorades humanitats i unes possibilitats didàctiques mai imaginades abans.

BIBLIOGRAFIA

- LANDOW, G., «Is this hypertext any good? Evaluating quality in hypermedia», *Dichtung digital* 3 (2004). [Disponible a: <<http://www.brown.edu/Research/dichtung-digital/2004/3/Landow/index.htm>>, data de consulta: juliol de 2008.]
- LARSEN, D., «I'm Simply Saying», *Inflect. A journal of multimedia writing* 2 (2004). [Disponible a: <<http://www.canberra.edu.au/centres/.../simply7.html>>, data de consulta: maig de 2008.]
- MALBREIL, X., *10 poèmes en 4 dimensions*. [Disponible a: <http://www.0m1.com/10_poemes_en_4_dimensions/index.htm>, data de consulta: maig de 2008.]
- NELSON, J., *Game, Game, Game and again Game*, 2006. [Disponible a: <<http://www.secrettechnology.com/gamegame/gamegame.html>>, data de consulta: maig de 2008.]